

МЕХ Ю. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

МАРТИНОВСЬКИЙ В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.31>

РІШЕННЯ СУДУ У СПРАВАХ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ВИМОГИ

У статті проаналізовано питання щодо визначення сутності рішень суду у справах про притягнення до адміністративної відповідальності, здійснено їх класифікацію та виокремлено вимоги, що висувуються до судових рішень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності. Зазначено, що результати правозастосовної діяльності суду у справах про притягнення до адміністративної відповідальності мають відображатись у формально визначеній формі – прийнятих індивідуальних правових (правозастосовних) актів, що іменуються «судовими рішеннями».

Виокремлено загальні ознаки, які притаманні рішенням суду, а саме: 1) приймаються судом щодо конкретної справи; 2) приймаються щодо питань, яких має бути вирішено по конкретній справі; 3) приймаються з дотриманням принципів судового процесу (наприклад, принципів відкритості, гласності, обов'язковості виконання); 4) вони не можуть бути скасовані будь-яким рішенням іншого державного органу та не є взаємозамінним з рішеннями суб'єктів владних повноважень; 5) підлягають перегляду виключно в судовому порядку тощо.

Зазначено, що для цілей адміністративного деліктного права рішення суду виступають процесуальною підставою притягнення до адміністративної відповідальності. Встановлено, що рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності є індивідуальним процесуальним правовим актом, який ухвалюється під час відправлення правосуддя в справах про притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних проступків.

Рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності класифіковано за різними критеріями: 1) залежно від змісту питання, яке вирішується судом; 2) залежно від суб'єкту ухвалення судових рішень; 3) залежно від форми судового рішення.

Ключові слова: судові рішення, справи про притягнення до адміністративної відповідальності, постанова, ухвала, перегляд судових рішень.

Mekh Yu. V., Martynovskiy V. V. Court decision in cases on administrative liability: concept, types, requirements

The article analyzes the issue of determining the essence of decisions in cases of bringing to administrative responsibility, their classification is carried out, and errors that occur in court decisions in cases of bringing to administrative responsibility are highlighted. It is noted that the results of the court's law-enforcement activity in cases of bringing to administrative responsibility must be reflected in formally defined forms – adopted individual legal (law-enforcement) acts, which are called "court decisions".

The general features inherent in court decisions are singled out, namely: 1) accepted by the court in relation to a specific case; 2) are adopted regarding issues that must be resolved in a specific case; 3) are adopted in compliance with the principles of the judicial process (for example, the principles of openness, transparency, mandatory execution); 4) they cannot be canceled by any decision of another state body and are not interchangeable with the decisions of subjects of authority; 5) are subject to review exclusively in court, etc.

It is noted that for the purposes of administrative tort law, administrative liability is a procedural basis. It is established that the court decision in cases of bringing to administrative responsibility is an individual procedural legal act, which is adopted during the administration of justice in cases of bringing to administrative responsibility for committing administrative offenses.

Court decisions in cases of bringing to administrative responsibility are classified according to various criteria: 1) depending on the content of the issue that is decided by the court; 2) depending on the subject of court decisions; 3) depending on the form of the court decision.

Key words: court decisions, cases of bringing to administrative responsibility, resolution, review of court decisions.

Вступ. Розгляд справ про притягнення до адміністративної відповідальності в судовому порядку є невід'ємним чинником забезпечення законності та дотримання правопорядку в державі. Процеси цифровізації, розширення компетенції суб'єктів владних повноважень в умовах дії правового режиму воєнного стану, виокремлення нових видів адміністративних проступків, опосередковують потребу оновлення порядку розгляду справ про притягнення до адміністративної відповідальності в частині його спрощення. При цьому, незалежно від вчиненого адміністративного проступку результат здійснення правосуддя буде можливо досягнути виключно за умови якісного оформлення результатів розгляду справи в судовому засіданні.

Проблематикою розгляду справ про притягнення до адміністративної відповідальності займалися такі вчені, як: Ю.П.Битяк, В.В. Галунько, П.В. Діхтєвський, С.В. Ківалов, О.В. Кузьменко, О.І. Лавренова, Р.С. Мельник, С.Г. Стеценко, А.В. Стрельников, О.П. Хамходера та інші. Проте, питання судових рішень по цій категорії справ на сучасному етапі є нерозкритим на належному рівні. За таких умов, актуальним є доктринальне опрацювання сутності рішень суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності та виокремлення ознак, які їх характеризують.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності рішень суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності, здійснення їх класифікації та виокремлення вимог, що до них застосовуються.

Результати дослідження. Окреслення прийнятих судових рішень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності пов'язано з переліком справ, що підлягають розгляду в судовому порядку та визначені ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [1]. Реалізація судочинства при вирішенні справ про

притягнення до адміністративної відповідальності полягає у застосуванні судом як норм матеріального, так процесуального права. Результати правозастосовної діяльності суду мають відображатись у формально визначеній формі – прийнятті індивідуальних правових (правозастосовних) актів, що іменуються «судовими рішеннями».

Незалежно від виду правосуддя та місця суду в судовій системі, аналіз положень Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [2] дає підстави для виділення загальних ознак, які притаманні рішенням суду, а саме: 1) приймаються судом щодо конкретної справи; 2) приймаються щодо питань, яких має бути вирішено по конкретній справі; 3) приймаються з дотриманням принципів судового процесу (наприклад, принципів відкритості, гласності, обов'язковості виконання); 4) вони не можуть бути скасовані будь-яким рішенням іншого державного органу та не є взаємозамінним з рішеннями суб'єктів владних повноважень; 5) підлягають перегляду виключно в судовому порядку тощо.

Враховуючи специфіку справ про притягнення до адміністративної відповідальності, слід зазначити, що рішення суду для цілей адміністративного деліктного права виступають процесуальною підставою притягнення до адміністративної відповідальності. Більше того, якісно-змістовна характеристика судових рішень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності вказує на те, що вони є невід'ємною складовою інституту адміністративної відповідальності та адміністративного права. Підтвердженням означеної тези слугуватимуть науково-освітні матеріали, в тому числі, яких розроблено у вигляді підручників (наприклад, «Загальне адміністративне право» за авторством Р.С. Мельника та В.М. Бевзенко [3], «Адміністративне право України» за загальною редакцією В.В. Галуцького, П.В. Діхтієвського, О.В. Кузьменко, С.Г. Стеценко [4], «Загальне адміністративне право України» за загальною редакцією С.В. Ківалова та Л.Р. Білої-Тіунової [5]).

Окремо зупинимось на співвідношенні понять:

- 1) «рішення суду» та «судове рішення»;
- 2) «рішення суду в адміністративній справі» та «рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності».

В першому випадку, можливо виходити з того, що судові рішення є ширшою категорією, так як рішення суду вказує на рішення, що оформлює саме результат розгляду справи, а не певний процесуальний аспект здійснення правосуддя. Таку позицію підтримано Косяк Н.В. в результаті аналізу цивільного, господарського, адміністративного та кримінального процесуального законодавства, акцентується увага з акцентуванням уваги на неоподібності випадки підміни цих понять [6]. Щодо другого – то рішення суду в адміністративній справі тлумачиться як рішення суду, якого прийнято в межах адміністративного судочинства. Така позиція прослідковуються і в роз'ясненнях Вищого адміністративного суду України. Так, у Постанові Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про судові рішення в адміністративній справі» зазначається, що: «Найважливішим результатом здійснення правосуддя адміністративними судами є ухвалення судового рішення. Судове рішення – це акт правосуддя, ухвалений згідно з нормами матеріального та процесуального права і згідно з конституційними засадами та принципами адміністративного судочинства є обов'язковим до виконання на всій території України» [7].

Таким чином, рішення суду у справах про притягнення до адміністративної відповідальності не тотожні рішенням суду в адміністративних справах. Такі рішення стосуються суспільних відносин, які охороняються адміністративним правом та вказують на суб'єктний склад учасників розгляду справи, які не мають матеріального інтересу від цього.

Логічно припустити, що рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності є індивідуальним процесуальним правовим актом, який ухвалюється під час відправлення правосуддя в справах про притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних проступків та відображає результат розгляду справи. Слід вказати, на наявність низки характерних рис рішень суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності, а саме:

є актами правосуддя, що ухвалюються судом (суддею), тобто органом, уповноваженим державою здійснювати правосуддя, що визначає державно-владний характер прийнятих актів, і спрямовані на реалізацію завдання КУпАП, яке полягає у здійсненні охорони прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцненні законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [1];

за своєю правовою природою є індивідуальними (правозастосовними) правовими актами, які адресовані конкретним особам і містять владне судження суду (судді) з приводу вирішення як матеріально-правових, так і процесуальних питань. У цьому сенсі рішення суду виступає як юридичний факт матеріального і процесуального права;

мають процесуальний характер, оскільки їх ухвалення здійснюється в процесуальній формі, що передбачена профільним законодавством, що стосується судочинства та адміністративного деліктного права;

є виключною процесуальною підставою притягнення до адміністративної відповідальності у справах, що підлягають вирішенню у суді.

Проблемним моментом в здійсненні детермінації рішень суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності є відсутність окремої глави, яка б їх врегулювала. Натомість, КУпАП оперує терміном «постанова» [1]. Виходячи з того, що постанови можуть прийматись будь-якими вповаженими суб'єктами. Доцільним є внесення змін до чинного адміністративного деліктного законодавства для розмежування постанов у справі про притягнення до адміністративної відповідальності, що приймаються судом і тих, що приймаються уповноваженим органом.

Постанови суду мають найбільшу питому для досягнення мети притягнення до адміністративної відповідальності. Це пов'язано з тим, що саме у них вирішується справа по суті.

Під час ухвалення рішення, суд може прийняти такі види постанов: 1) про накладення адміністративного стягнення; 2) про застосування передбачених законодавством заходів впливу; 3) про закриття справи (ст. 284 КУпАП) [1].

Слід відмітити, що чинним КУпАП не визначено специфіки прийняття постанов судом у справах про притягнення до адміністративної відповідальності. Вказаний нормативно-правовий акт лише оперує характеристиками виконання постанов суду по певним категоріям справ (наприклад, щодо проступків, пов'язаних з корупцією). Підхід, який застосовується в інших процесах, типу кримінальному чи господарському в випадку судового розгляду справ про притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення. Доцільним вбачається специфікація положень адміністративно-деліктного законодавства в частині деталізації процедурно-матеріальних аспектів прийняття постанов суду у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Щодо класифікації рішень суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності, то її можна здійснити за різними критеріями:

1) залежно від змісту постанови суду через виділення постанов позитивного характеру, негативного та змішаного характеру;

2) залежно від суб'єкту ухвалення судових рішень через виділення рішень, що ухвалюються районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами, Верховним Судом;

3) залежно від форми судового рішення можна бути письмовими (викладеними у паперовій та електронній формі) або усними (проголошуються у судовому засіданні із фіксацією у технічному записі судового засідання і занесенням до протоколу судового засідання) [1].

Щодо вимог, які висуваються до рішень суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності, то вони містяться в КУпАП або мають на це посилання.

В першу чергу, рішення суду має мати належну законну силу, тобто набути ним властивостей акту правосуддя, направлено на виконання завдань адміністративного правосуддя. Властивість судового рішення, яке набрало законної сили розкривається в правових наслідках, які воно тягне. Таким чином, набрання судовим рішенням законної сили тягне за собою певні правові наслідки, які полягають в тому, що рішення набуває ряд нових властивостей – обов'язковості, неспростовності, виключності (винятковості), преюдиційності.

У випадках, визначених законом рішення суду може негайно виконуватись – ставати обов'язковим ще до набрання ним законної сили. Зазначені випадки визначені. Негайне виконання рішень буває двох видів – обов'язкове негайне виконання в силу припису закону та допущення рішення до негайного виконання, що є правом суду [8].

По-друге, рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності має бути прийнято професійно. Професійна діяльність суддів пов'язана з інтелектуально-вольовою роботою в ході судового розгляду справ щодо тексту нормативно-правових актів, положень правової доктрини, узагальнень судової практики для з'ясування обставин справи, обрання нормативно-правових актів та інших джерел права для вирішення конкретної справи. Індивідуальний характер справи вимагає пошуку, поряд із правовими нормами, які дозволяють забезпечити розгляд спірного питання й захисту прав людини у повному обсязі. Наявність колізій, оціночних положень, альтернативних, узагальнених положень спонукають суддів при розгляді справ керуватися суддівським розсудом, що полягають у обранні виду або розміру адміністративного стягнення, яка здійснюється та підставі, у межах та у спосіб визначений законом.

Загалом, під розсудом слід розуміти певний процес вибору посадовою особою варіанту поведінки (рішення, дії чи бездіяльності), що характеризується суб'єктивними та інтелектуально-вольовими ознаками.

Оскільки судді наділені функцією правосуддя, то під час реалізації цих повноважень, саме суддям надається можливість діяти на власний розсуд при прийнятті рішень. Таке явище іменується суддівським розсудом, який можна визначити як правозастосовну інтелектуально-вольову діяльність судді, яка представляє собою передбачену законом міру свободи вибору одного варіанту рішення під час розгляду справи з урахуванням того, що таке рішення буде вважатися найбільш справедливим за конкретно визначених обставинах та відповідно до закону [8].

Крім того, можливим є виокремлення якісно-змістовних вимог та формальних вимог, яким мають відповідати рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Висновки. Підсумовуючи приходимо до висновку, що рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності по суті є результатом діяльності уповноважених суб'єктів по захисту суспільних відносин інструментами адміністративного права. Зазначено, що для цілей адміністративного деліктного права рішення суду виступають процесуальною підставою притягнення до адміністративної відповідальності. Встановлено, що рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності є індивідуальним процесуальним правовим актом, який ухвалюється під час відправлення правосуддя в справах про притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних проступків.

Рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності класифіковано за різними критеріями: 1) залежно від змісту питання, яке вирішується судом; 2) залежно від суб'єкту ухвалення судових рішень; 3) залежно від форми судового рішення. Доцільним є подальше визначення вимог, яким мають відповідати рішення суду в справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n815>

2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19?find=1&text=%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96+%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F#w1_1
3. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: навч. посіб. / за заг. ред. Р.С. Мельника. Київ: Ваіте, 2014. 376 с.
4. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галуцько В., Діхтєвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
5. Загальне адміністративне право України : підручник / за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 792 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.25545>
6. Косяк Н.В. Судове рішення та рішення суду: співвідношення понять. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 38. С. 32-35. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.38.8>
7. Про судове рішення в адміністративній справі: Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20.05.2013 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13#Text>
8. Складання судових рішень: посібник для суддів. «Юрінком Інтер»: Київ. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/UROL%20Judicial%20Opinion%20Writing%20Handbook%2003062010.pdf>

